

DAN SLUȘANSCHI: UN PORTRET (NECESAR) DE CLASICIST

Autor: Dragoș Nuță | 17 octombrie 2021

Trăim într-o lume a uitării, adesea intenționată. Memoria este un lucru incomod astăzi: memoria excelenței trecute pune mediocritatea prezentă în evidență, memoria standardelor stânjenește, iar imaginea unor oameni verticali, incomozi și greu de asimilat în masa amorfă a publicului manipulabil este ușor și convenabil uitată. Cei care au avut luciditatea de a conștientiza problemele contemporaneității și de a se opune sunt puțini și de neînțeles pentru majoritatea oamenilor.

„(...) pierderea memoriei (culturale) garantează apariția unui «om nou», ceea ce orice sistemă politică își dorește.” – Adrian Muraru (p. 105)

Un astfel de om era Dan Slușanschi, profesor, traducător, clasicist și mentor de o erudiție anacronică în raport cu perioada marcată de „amocul urâtului” și de ispita eficienței, în care s-a făcut remarcat; un cărturar care și-a dedicat viața luptei: cu sistemul politic și de învățământ, cu prostia, cu necinstea, cu mediocritatea și, mai ales, cu uitarea. Dan Slușanschi era un om a cărui misiune a fost memoria, iar păstrarea vie a memoriei sale este cu atât mai prețioasă și mai necesară: atunci când titanii dispar de pe pământ, putem doar să ne consolăm cu amintirea lor și cu speranța apariției unor figuri cel puțin la fel de luminoase.

Cartea de față, o antologie reușită de mărturii despre și fragmente din scrierile și geniul domnului profesor Slușanschi are un *raison d'être* simplu, bazat pe o idee perenă, prezentă, de exemplu, în poemul vechi islandez Hávamál: totul este trecător și perisabil, în afară de reputația faptelor omului. Dacă se spune că murim cu adevărat atunci când numele nostru este rostit pentru ultima oară, proiectul omagial reprezentat de acest volum este – și sper că va fi pentru mult timp – o piedică puternică în calea acestei sorți, în ceea ce-l privește pe unul dintre cei mai mari

cărturari ai României moderne.

„Era un conservator «de oțel», iremediabil neadaptat la cerințele clipei, trăitor, de fapt, într-o normalitate atemporală, așa cum sînt, îndeobște, conservatorii de elită. Această relație privilegiată a Domniei Sale cu timpul se născuse din fascinația pentru istorie, prin care căuta calea de acces către ființa spiritual-afectivă a popoarelor.” – Ioana Muntean (p.47)

Departate de a fi un „document de arhivă”, un dosar descriptiv al intelectualului Dan Slușanschi sau un Curriculum (post)Vitae, acest volum pare mai degrabă o lungă conversație afectuoasă despre cine a fost omul Dan Slușanschi, un priveghi intelectual și o confesiune colectivă, dar intimă, a impactului similar, însă unic pe care un om cu har îl poate avea în lume, atât în viața celor care l-au cunoscut îndeaproape, cât și în a celor care doar au gravitat în sfera de influență a unui titan discret.

Dacă se poate spune că omul sfințește locul, mărturiile din acest volum conturează evident portretul unui om care sfințea nu doar locul dimprejurul său, limitat în timp și spațiu, ci care „sfințea” trecutul, știind cum să extragă înțelepciune, bunătate și speranță din abisul infinit al istoriei; un om care făcea momentul de acum mii de ani să pară la fel de apropiat ca ziua de ieri și care știa „să sfințească” în egală măsură viitorul cu perseverența, curajul și speranța sa lucidă, dar imperturbabilă în bine.

Lucrarea de față este structurată în trei părți, începând cu evocările celor care l-au cunoscut (sau nu) pe Dan Slușanschi, urmând o serie de interviuri și încheind cu surse în care vocea Profesorului răsună singură: articole, cuvântări, poezii și fragmente din opera sa de traducător. Prin această împărțire judicioasă a volumului, omul Dan Slușanschi ne este dezvăluit din ce în ce mai aproape, mai intim și mai sincer: prezența sa este din ce în ce mai puternică pe măsură ce avansezi prin carte: el este întâi subiectul portretizărilor, apoi un interlocutor și, în final, o voce unică care comunică direct cu noi.

„(...) deținând o remarcabilă competență lingvistică, nu a fost constrâns să înțeleagă lumea așa cum modernitatea ne obligă pe noi, cei comuni. A evitat «amnezia retrogradă» pricinuită de impactul modernității, construind, prin traducere, în miniatură, o lume întregă, cea a Antichității și a Evului Mediu, care își așteaptă vizitatorii, ori chiar locuitorii.” – Adrian Muraru (p.107)

Onorând memoria și opera unuia dintre cei mai mari clasiciști români, căruia îi datorăm traduceri și volume excepționale din opera lui Homer,

Vergiliu, Platon sau Dimitrie Cantemir – o muncă de o viață care duce mai departe flacăra latinității și previne, cel puțin temporar, prin amplitudinea sa, prăbușirea culturii românești în mediocritatea pragmatismului și a culturii de masă – volumul de față mai are un scop mai mult sau mai puțin evident. De-a lungul întregii sale vieți, Dan Slușanschi a militat fervent, constant și inteligent pentru reșezarea studiilor clasice pe piedestalul azi ocupat de preocupări meschine, superficiale și mercantile, pentru înțelegerea matură a identității românești și pentru rolul central al latinității neamului nostru, iar cartea de față reușește să le aducă la cunoștință celor suficient de lucizi importanța acestor lucruri și iminența colapsului cultural în cazul neglijării lor: vocea lui Slușanschi, bucovineanul înalt și curat sufletește, este proiectată în viitor, incomodă, însă de neignorat:

„Acestei lumi neobrăzate, care crede că ne poate juca pe degete pe toți prin mass media, care-și bate joc de noi, cred că trebuie să-i spună cineva de la obraz! Clasicismul nu e o vorbă în vânt, a unsprezecea poruncă a iubirii de celălalt nu este o vorbă în vânt, e temeiul Europei de la Carol cel Mare cel puțin, dacă nu înainte. Ce vrea lumea să-i pună în loc, piața?! Să se ducă la Obor!” – Dan Slușanschi (p.183)

Erudiția este astăzi un act contracultural, subversiv: Profesorul știa că aceia pătrunși de ideile perene ale grecilor și latinilor, de lumina principilor umaniști precum Cantemir, de cultura clasică a Europei creștine pot fi doar cetățeni, nu masă de manevră, nu electorat, nu persoane care să plece cu ușurință capul în fața nedreptății, iar încercarea sa de supraviețuire necompromisă sufletește prin cultură a fost marcată de numeroase hărțuiri, dificultăți, frustrări și dezamăgiri, atât în era bolșevismului ateu, făuritor al „omului nou”, cât și în epoca libertății unde omul caută noul profit sau este absorbit de preocupări prozaice.

„Ei, după 97, nu știu cum se face că toată lumea se gândește la bani, se gândește la tramvaie, la zăpadă, la căldură, la ce vreți dumneavoastră, dar nu se mai gândește la propriul său suflet și al marilor predecesori.” – Dan Slușanschi (p. 233)

Clasiciștii sunt persoane incomode în logica de piață contemporană – tulburători ai liniștii publice: dacă în trecut tiranii exilau filozofii din cetate, tirania democrației postmoderne doar îi declară inutili sau îi pune în concurență neloială cu bufonii cetății în piață. În condițiile de față, activitatea lui Dan Slușanschi a fost mereu situată la granița martiriului, la care cartea de față cheamă extrem de persuasiv generațiile

viitoare: „Munca fără de preget, acel labor improbus de care vorbea cândva Virgiliu, nu are de așteptat, cât mai degrabă și mai mult, o răsplată materială concretă. (...) Se bucură mai tare cine poate zîmbi apoi, cu conștiința curată a datoriei bine și temeinic împlinite.” – Dan Slușanschi (p. 126)

Se întîmplă rău pentru că povestea asta cu piața este pervazivă. Dacă pornim de la bani ajungem la putere, iar puterea n-are nevoie de oameni bine gînditori: are nevoie de executanți, de la o gloată de manevră, foarte de jos și pînă la cei mai de sus – „De ce să știe mai mult decît mine cel pe care-l învăț?...” – Dan Slușanschi (p. 181)

Dan Slușanschi a fost un om care, citîndu-l pe Horia Roman Patapievici, era „capabil să dea carne, sînge, nervi, oase unui lucru care este foarte descărnat pentru omul de cultură generală sau pentru omul neinstruit – și anume, trecutului, limbii, istoriei, gîndirii”, iar acest lucru l-a făcut să fie atît de iubit de cei care i-au înțeles funcția sacerdotală, căci numai un mag sau un druid ar fi putut să sufle viață asupra trecutului și să-și izbăvească semenii de contemporaneitatea lor apăsătoare, cu atît mai rea prin suprapunerea ei peste cea mai neagră perioadă din istoria României, purtându-și studenții, prietenii și ucenicii prin lumea ideală a celor mai mărețe spirite ale lumii.

„Noi de la Cicero avem de învățat, nu trebuie să-l învățăm noi pe Cicero ce idei strălucite avem în ziua de astăzi – pe el sau pe Homer, sau pe cine vreți. Dar acum depinde, vrem lumea în picioare sau vrem o lume la picioarele noastre?” – Dan Slușanschi (p. 183)

În final, misiunea lui Dan Slușanschi a fost să încerce să estompeze și să anuleze vălul de gri, de mediocritate, urâțenie și amnezie adus peste țara noastră de tancurile sovietice și să își ghideze compatrioții spre adevăr; activ și prezent mereu în agora, Magistrul a fost un Socrate contemporan care a dorit, și pe alocuri a reușit, să ne deschidă ochii la strălucirea eternă a Frumosului. Frământările, reușitele, apogeurile, precum și tragedia proiectelor nerealizate, curmate de un sfârșit prematur, se împletesc în lucrarea prezentă într-un portret complex, comprehensiv, dar care lasă totodată loc de discernământ și de admirație cititorului. Dacă fiecare savant al neamului ar primi măcar parte din recunoștința și aducerea aminte meritată, am putea spera la o (re)maturizare culturală și la creionarea timidă, dar esențială, a unui panteon cultural. Între timp, cartea editurii Ratio et Revelatio ne oferă un exemplu al începuturilor unui astfel de demers și speranța înfloririi.

Veacul acesta, cu lumea lui (post)modernă, prea ocupat cu patimile sărmanelor sale nefapte, rămâne astfel mereu în uluire, atunci când i se ivește în față Frumosul, neașteptat, viu, negrăit, în toată splendoarea sa, parcă mai presus de firea noastră omenească, cea de toate zilele (...) – Dan Slușanschi (p. 143)

Imagine: Dragoș Nuță

Dan Slușanschi: portret de clasicist, coord. Răducan Ana-Maria, Călian Florian-George, Oradea, Ed. Ratio et Revelatio, 2019.